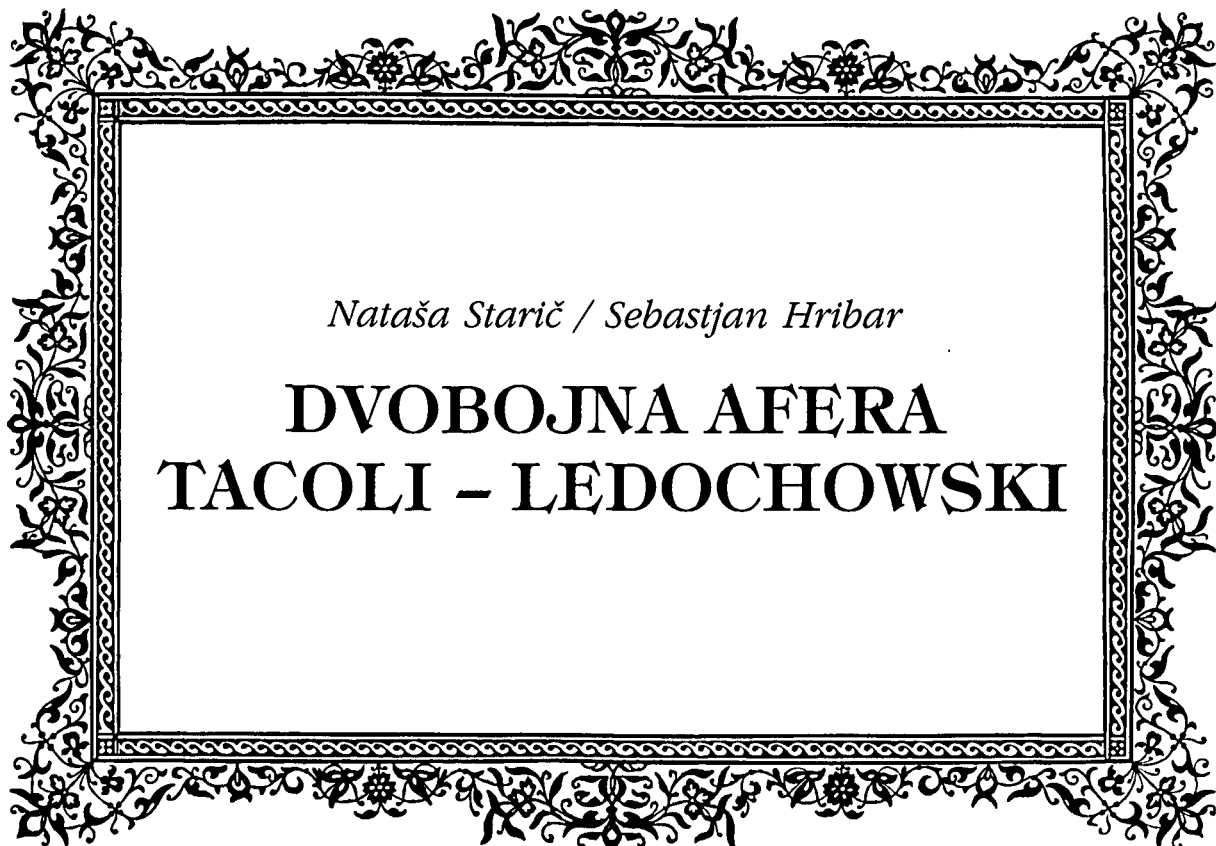

Nataša Starič / Sebastjan Hribar

DVOBOJNA AFERA TACOLI – LEDOCHOWSKI

O dvoboju

Vedenje oficirjev habsburške in drugih armad so uravnavala pravila služenja vojaške službe in kodeks časti (Ehrenkodex). Tu so bile podane smernice, ki so določale, kaj je oficir dolžan sebi, svoji enoti, vojski in vladarju. Kodeks časti je na eni strani močno omejeval oficirjevo svobodo, na drugi strani pa ga je dvignil nad navadne smrtnike¹. Za posameznika, ki je spadal v ozek krog "častnih mož", je kodeks časti pomenil močan družbeni pritisk. Kodeks časti je kot nekakšen superego preganjal plemiče in visoke uradnike, da so vse – tudi najbanalneje – sporne zadeve reševali z dvobojem².

Najbolj časten in tudi najbolj nevaren oficirski privilegij je bil Ehrennotwehr – nujna obramba časti. Tako kot je država dovolila oziroma dala državljanom pravico, da so branili svoje življenje, svobodo in lastnino, je vojaški zakon dal oficirjem dodatno pravico in dolžnost branjenja časti. Člen 114 vojaškega kazenskega zakonika iz leta 1855 določa: "*Ehrennotwehr ist straffrei: Wenn Off. (izier) in Gegenwart einer oder mehrerer anderer Personen rechtswidrig angegriffen, sich,*

um der Fortsetzung solcher Beleidigungen ein Ziel zu setzen, auf der Stelle der ihm zuständigen Waffe bedient." Čeprav so imeli to pravico, bi v primeru dvobojevanja kršili civilne zakone, ki tega niso dovoljevali³.

Vprašanje branjenja časti se je pojavilo, ko je nekdo v prisotnosti ene ali več oseb užalil oficirja, oficirski zbor, vojsko ali vladarja, in je bila uporaba sile edina pot za zaustavitev žaljenja. V primeru, da je bil žaljitelj mož časti in je takoj sprejel poziv na dvoboj, ni bilo potrebe po obrambi časti. Prav tako obramba časti ni bila potrebna v primeru prisotnosti policista, ki bi aretiral žaljivca. V vseh ostalih primerih je moral oficir takoj braniti svojo čast z orožjem, ki ga je nosil. Lahko je uporabil službeni revolver, vendar pa je bilo najbolj častno orožje oficirjeva sablja, ki je bila nekakšen simbol pripadnosti viteškemu redu. Oficir naj bi sabljo uporabil le v namen utišanja žaljivca, vendar pa ni bilo jasno, ali je dovolj boj do prve krvi, ali pa naj se sablja vihti toliko časa, da žaljivec ne more nadaljevati z žaljivkami in je kaznovan⁴.

Po letu 1867 so liberalni, socialni in nacionalni časopisi institucijo obrambe časti označili za barbarsko. Opozarjali so tudi, da oficir v civilu nima pravice braniti svoje časti. Vedno naj bi bil v uniformi in nikoli naj ne bi odložil meča na javnem

¹ Istvan Deak, *Der k. (u.) k. Offizier 1848-1981*, Wien-Köln-Weimar 1995, str. 156.

² Janez Cvirn, "Sapralot! To bo pa močan strel." *K zgodovini boja na Slovenskem, Zgodovina za vse*, leto 1/1994, št. 1, str. 33.

³ Istvan Deak, *n. d.*, str. 158.

⁴ Prav tam.

mestu, sploh pa naj bi se izogibal mest, kjer bi lahko bil užaljen⁵.

Vojska je obrambo časti sprejemala kot nujno zlo, dvobojevanje pa kot plemenito dejanje, ki je del oficirjevega življenja. Vendar pa so bili zakoni dvoumni tako pri obrambi časti kot pri dvoboju. Obramba časti je bila prepovedana le s civilnimi zakoni, dvoboj pa je bil kazniv tudi po vojaškem kazenskem zakoniku, ki je za dvobojevanje predvideval ostrejšo kazni kot civilni zakoni. Kljub temu so se oficirji habsburške vojske nekaj stoletij dvobojevali, saj ni šlo le za njihovo čast, ampak tudi za njihovo poklicno preživetje⁶.

Vojaški kazenski zakonik iz leta 1855 je definiral dvoboj kot prekršek in je določil za duelante in sekundante ter poveljujoče komandante, ki niso uspeli preprečiti incidenta, stroge kazni. V primeru, da nihče ni bil ranjen, je bila kazen od pol do enega leta zapor. Udeležba v dvoboju, ki se je končal s smrtnim izidom, pa je preživelemu lahko prinesla od pet do deset let strogega zapor. Če sekundanti niso poskušali preprečiti dvoboja, so bili lahko obsojeni na dvajset let zapor⁷.

Odnos habsburških vladarjev do dvoboja je bila mešanica nasprotij. Marija Terezija in Jožef II. nista bila pristaša dvoboja, ker nista hotela, da njuni podaniki jemljejo zakon v svoje roke, hkrati pa se je število njunih nepogrešljivih oficirjev stalno manjšalo⁸. Leta 1752 je Marija Terezija izdala zakon, po katerem so duelante in sekundante obglavili. Leta 1790 so kazen omilili na izgubo čina in pripor v času miru, v času vojne pa je veljala smrtna kazen⁹. Vendar pa so strogi zakoni največkrat ostali le na papirju.

Dvoboju so stalno nasprotovali katoliška cerkev, prostozidarji, socialni demokrati in meščanske liberalne stranke. Vendar pa so tako socialdemokrati kot liberalci svojo čast branili s pomočjo dvoboja. Oficirski kodeks pa ni k dvoboju obvezoval le aktivnih oficirjev, ampak se je krog razširil tudi na upokojene oficirje, rezerviste in kasneje tudi na civiliste. Tako so tudi učitelji, doktorji, odvetniki, poslovneži in študentje vihteli sabljo v obrambo svoje časti. Veliko civilistov se je k dvoboju zatekalo, ker so hoteli dokazati, da so enakovredni oficirjem. Z dvobojem so se okoriščali tu-

di oficirji manj priznanih narodnosti, kot so Romuni in Slovaki, ki so hoteli biti enakovredni Nemcem in Poljakom. Prav tako so se dvobojevali oficirji kmečkega ali obrtniškega porekla, ki so hoteli biti obravnavani kot možje časti. Dvoboj so kot sredstvo boja proti antisemitizmu velikokrat uporabljali Judje. Antisemitizem je bil med nemškimi in slovanskimi srednjimi razredi res zelo razširjen, vendar pa je tudi najbolj ekstremen antisemit moral dvakrat premisliti, preden je užalil Juda, ki je lahko bil oficir, saj je s tem tvegval življenje ali svoj čin in status¹⁰.

Do 19. stoletja so se izoblikovala že dokaj enotna pravila in priročniki dvobojevanja, ki pa so se od države do države razlikovali. V vseh je enotno pisalo, da mora biti dvoboj motiviran z žalitvijo, da se morajo duelanti boriti z enakim in smrtonosnim orožjem ter se morajo držati določenih pravil. Dvoboj naj bi potekal ob prisotnosti prič. Poznali so žalitve treh stopenj: 1. lažja žalitev, kot je grdo obnašanje; 2. težja žalitev, kot je verbalna žalitev; 3. fizična žalitev, kot je klofuta. Velik vpliv na potek in izid dvoboja sta imela sekundanta¹¹.

Dvoboj se je začel z izmenjavo vizitk in izbiro sekundantov, ki sta organizirala sam dvoboj ter se posvetovala s častno komisijo ali s starejšimi duelanti. Dvoboju sta prisostvovala dva zdravnik. Sam dvoboj je potekal zelo obredno. Začel se je z lomljenjem pečatov na škatli s pištolami, temu je sledilo pregledovanje pištol, branje pravil in pozivanje k spravi, ki je sledila tudi dvoboju, če sta oba duelanta preživela. Bojevali so se s sabljami ali pištolami. Dvoboji s sabljami so se delili na tiste, ki so dovoljevali samo zamahe, in na tiste, ki so dovoljevali tudi vbode. Slednji so bili nevarnejši in oficirjem prepovedani. Lahko so se borili do "prve krvi", določen čas, ali do smrti. Če so se dvobojevali s pištolami, sta nasprotnika lahko stala na mestu in streljala prosto ali na ukaz. Lahko sta se tudi približevala eden drugemu in se med tem ustavljala. Določeno je bilo tudi število krogel. Najhujši dvoboj je bil tisti, kjer sta se nasprotnika približevala drug drugemu, dokler ju ni ločilo le petnajst korakov¹².

Danes je kar težko verjeti, kakšna nepomembna dejanja so lahko pripeljala do dvoboja. Zadostoval je že aroganten pogled, prerivanje, posmehljiva pripomba glede nekoga ali njegovega dela. V

⁵ Prav tam

⁶ Istvan Deak, n. d., str. 159.

⁷ Prav tam, str. 160.

⁸ Prav tam, str. 161.

⁹ Prav tam, str. 160.

¹⁰ Prav tam, str. 162, 163.

¹¹ Prav tam, str. 164.

¹² Istvan Deak, n. d., str. 165.

primeru, da je prišlo do žalitve dame, so bili njeni prijatelji in sorodniki obvezani, da branijo njeno čast¹³.

Konec 19. stoletja je v nasprotju z Avstro-Ogrsko število dvobojev v Nemčiji začelo upadati. Vzrok temu je bilo, da so častna sodišča oficirje, ki so prešuštovali, označila za nevredne zadoščenja. Tako je bilo v Nemčiji zaradi prešustva iz vojske odpuščenih manj oficirjev, kot v Avstro-Ogrski, kjer bi bil za takšno dejanje dvoboj skorajda ukazan. Specifičnega ukaza ni nikoli bilo, ker je bil dvoboj kazniv¹⁴.

4. decembra 1902 je španski prestolonaslednik Don Alfonso de Bourbon y Austria-Este na Dunaju ustanovil *Allgemeine Anti-Duell-Liga in Österreich*, ki je z zakonskimi novelami hotela zaščititi posameznikovo čast¹⁵. Poskušali so mobilizirati nasprotnike dvoboja – zlasti med oficirji – in že do leta 1904 je Ligi uspelo rešiti kar 300 spornih primerov brez orožja. Zaradi tega se je v avstrijski kritični javnosti nasprotovanje dvoboju postopoma okrepilo in leta 1911 je Franc Jožef izdal dekret, s katerim je (vojaški) dvoboj omejil na minimum¹⁶. Do končne prepovedi le-tega je prišlo 4. novembra 1917. Prepovedal ga je cesar Karl, ki ni hotel, da njegovi častniki tvegajo svoja življenja v dvoboju, saj so se lahko izkazali na vseh frontah, kjer so bili nepogrešljivi¹⁷.

Dvobojna afera Tacoli – Ledochowski

a) Afera Tacoli

Anton Marchese Tacoli je izviral iz stare italijanske družine. Rojen je bil 30. marca 1872 na Dunaju, končal šolanje v Kalksburgu in prevzel materno kmetijo na Štajerskem. Septembra 1892 se je kot enoletni prostovoljec javil v vojaško službo. Leta 1894 je bil povišan v rezervnega poročnika, nato pa je služil v različnih oddelkih. Imel je dober karakter, a se je vseeno izkazal kot neprimeren za vojaško službo, saj ni bil dovolj marljiv. Vojška služba mu ni "ležala" in do svojega osemdvajsetega leta ni bil več povišan. Leta 1898 je

prišel služiti k petnajstemu polku Franca Salvatorja¹⁸.

Leta 1897 je bil poročnik Bela von Szilley premeščen na Dunaj, kjer je srečal starega šolskega kolega Tacolija. Tacoli je za Szilleya dejal, da je malo otročji, klepetav in bahaški, vendar ima tudi privzgojene katoliške principe svojih staršev. Pozimi leta 1899 je bil poročnik Szilley v oficirski menzi žaljiv do cesarjeve najmlajše hčere Marije Valerije in njenega moža vojvode Franca Salvatorja. Vojvodo je obtožil prešustva. Tacoli je temu ugovarjal, kajti nihče ni smel obrekovati cesarske hiše, sploh pa ne vojak cesarske vojske. Tacoli je Szilleya poklical na zagovor. To je bilo 17. januarja leta 1900 ob prisotnosti poročnika Vegha. Szilley je poznal Tacolijeva načela glede dvoboja in mu je tudi dejal: "Tebi pa človek res lahko vse reče, saj se ne boš branil." Tacoli je bil velik nasprotnik dvobojevanja. Oba sta se večkrat pogovarjala o tej kočljivi temi. Tacoli je zatrjeval, da se dvoboju izogiba iz načelnih razlogov.¹⁹

Glede obrekovanja cesarske hiše je imel Tacoli kot avstrijski vojak dolžnost, da obrekovalce izzove na dvoboj in da dobi zadoščenje. On pa zaenkrat ni reagiral tako, in je pričakoval, da tudi poročnik Vegh v to ne bo posegal. Med tem je Szilley za dogodek povedal svojim kolegom, pa tudi poročnik Vegh je stavek: "Saj tebi pa lahko človek reče vse", moral potrditi nadrejenim. Zadeve ni bilo mogoče več prikriti in izbruhnil je škandal. Tacoli se je nato poslužil dveh *posrednikov*, da bi razčistil stvar. To sta bila ritmojstra (čin v konjenici) Galazy in Holved. Povedal jima je o svojem primeru, ni pa ju pooblastil za svoja sekundanta. Tacoli ni vedel, da bi moral o takšni zadevi obvestiti nadrejenega in se mu tudi podrediti. O posrednikih ni nato nič več slišal, dobil pa je listek, na katerem je pisalo²⁰:

Dragi prijatelj,

Dvoboj bo jutri, trinajstega, ob enajstih dopoldne, pod naslednjimi pogoji:

- 1. Dvoboj s pištolami na tri krogle; 25 korakov razdalje.*
- 2. Če ne bo zmagovalca, se pomerita s sabljami.*

¹³ Prav tam, str. 165, 166.

¹⁴ Prav tam, str. 166.

¹⁵ Rok Stergar, *Častniški zbor v Ljubljani med prelomom stoletja in prvo svetovno vojno, diplomsko delo, Ljubljana 1997*, str. 73.

¹⁶ Janez Cvirn, n. d., str. 34.

¹⁷ Rok Stergar, n. d., str. 73.

¹⁸ Olivia Thurn und Taxis, *Die Affäre Tacoli – Ledochowski und die Gründung der Anti-Duell-Liga*, Wien 1997, str. 50.

¹⁹ Olivia Thurn und Taxis, n. d., str. 51.

²⁰ Prav tam, str. 52.

Za zdravnika smo prosili dr. Farkasa. Če se s temi pogoji ne strinjate, nam pravočasno sporočite.

*Spozdravi,
Holved*

Ker sta oba gospoda vedela, da se Tacoli noče dvobojevati, lahko to pismo razumemo kot ukaz nadrejenega Henike. Dejstvo, da je bil Szilley izzvan brez Tacolijeve vednosti in volje, so razlagali kot pomoto. Tacoli je rekel, da ni pripravljen in se je obrnil na vojvodo Franca Salvatorja, če bi lahko vplival v njegovo korist, saj je bil sporna oseba afere in poveljnik obeh pogodbenikov (posrednikov). Tacoli je tudi povedal, kakšna so njegova religiozna prepričanja, ki mu branijo, da bi se dvobojeval²¹.

Zbor oficirjev je enoglasno odločil, da je potreben sodni postopek. Kolegiju, ki je ta postopek vodil, je predsedoval polkovnik Joseph von Fleischmann. Tacoliju so omogočili, da organizira svojo obrambo, vendar pa bi bil v primeru, da bi se zadeva rešila v njegovo korist, podvržen preiskavi tudi njegov odvetnik. Zato se je odločil, da se bo branil sam. Tacoli je svoje odrekanje dvoboju zagovarjal s tem, da je Szilleya označil za nevrednega zadoščenja, ker je obrekoval cesarsko hišo. Vendar pa tega zagovora niso priznali. Tacolijeva obramba je propadla, ker je vojvoda Franc Salvator izjavil, da se ne počuti napadene. To je vodilo k temu, da kolegij Szilleyeve izjave ni označil kot žalitev člana cesarske hiše in ga tako razglasilo za vrednega oziroma sposobnega zadoščenja. Šele tedaj pa je Tacoli v svojo obrambo postavil svoja katoliška prepričanja. Tega prej ni storil, ker se je bal, da bo degradiran, če bo izrazil svojo nenaklonjenost dvobojevanju. Imel je prav, kar vidimo iz nadaljnega postopka afere. Že samo njegov nazor do dvobojevanja je zadoštoval za odvzem čina. Njegova verska katoliška prepričanja so bila označena kot smešni izgovori. 5. aprila 1900 je bila izrečena sodba. Obrazložitev sodbe je bila, da Tacoli ni branil svoje hudo užaljene časti in se je dvoboju izognil na strahopeten način. Posledica je bila, da je bil degradiran v navadnega vojaka. Čin mu je bil odvzet do morebitne rehabilitacije. Z odvzemom čina pa je bil neposredno povezan tudi odvzem časti komornika. Bil je kaznovan kot nečastni izdajalec. Senca škandala ga je spremljala vse življenje in vodila do prezgodnje smrti²².

Poročnik Szilley je bil za svoje obrekovanje samo opomnjen, vendar pa je bil ta opomin 3. oktobra leta 1901 črtan iz njegovega dosjeja, kar mu je omogočilo morebitno napredovanje. Leta 1918 je postal major. Tako je bila afera Tacoli zaključena, vendar pa je za sabo potegnila še eno afero in še eno žrtev²³.

b) Afera Ledochowski

Kapetan grof Joseph Ledochowski je bil rojen 2. aprila 1867 kot potomec stare plemiške družine. Študiral je na akademiji v Dunajskem Novem mestu in na Vojni šoli na Dunaju. To mu je omogočilo služenje v cesarsko-kraljevem generalštabu. 1. maja 1896 je postal pribočnik barona Becka, ki je bil vodja generalštaba. Od mladega oficirja so veliko pričakovali, veljal pa je tudi za zelo dobrega meteorologa. Neki polkovnik ga je opisal kot prvorazrednega oficirja, uspešnega meteorologa in aktivnega katolika, ki je vedno voljan pomagati. Leta 1900 je bil vpleten v afero, v kateri je izgubil vse, kar je prej dosegel²⁴.

Tacoli je imel o navadah branjenja časti v vojski nezadostno znanje in je bil zato odvisen od ostalih. Glede vprašanja o sposobnosti oziroma vrednosti zadoščenja oficirja (Szilley), ki širi laži in opravlja, se je obrnil na Ledochowskega, ki se je, potem ko se je pozanimal o stvari, odločil, da mu pomaga. V pismu mu je potrdil, da ne more priti do dvoboja, če gre za laž ali žaljenje cesarske hiše. Ko je bil sprožen postopek proti Tacoliju, mu je Ledochowski pisal: "Moje stališče sta že odobrila dva gospoda. Tudi jaz bi enako ravnal, seveda če je laž dokazljiva, kot je v tvojem primeru. Prosim trdno zastopaj svoja stališča. Samo ta lahko spoznam kot pravilna. Pričakujem tvoje vabilo..."

Kdo sta bila ta dva gospoda, ki sta se z njim strinjala, ni znano in nista nikoli več omenjena. Ledochowski je tudi dejal, da se zaradi zakonov Cerkve, ne sme dvobojevati noben katolik. V Ledochowskega ni dvomil nihče v njegovi bližini, že zaradi njegove stroge katoliške vzgoje. Bil je dober kristjan, kar je bilo v katoliški vojski, kot je bila cesarska, zelo pomembno. Tacoliju je dovolil, da ga imenuje za svojega svetovalca, takoj ko mu pošlje vabilo. Med procesom je izrazil svoje stališče do dvoboja in priznal, da je Tacoliju odsvetoval dvobojevanje, kar je 29. aprila sprožilo postopek tudi proti Ledochowskemu²⁵.

²¹ Prav tam, str. 53.

²² Olivia Thurn und Taxis, n. d., str. 53, 54.

²³ Prav tam, str. 54, 55.

²⁴ Prav tam, str. 56.

²⁵ Olivia Thurn und Taxis, n. d., str. 57.

c) Postopek proti Ledochowskemu

11. junija 1900 je vodja generalštaba sklical zbor oficirjev, ki naj bi se ali sestal in končal zadevo ali pa sklical kolegij in sprožil nadaljnji postopek, če bi bilo to potrebno. Predsedoval mu je vojni minister in vodja generalštaba podmaršal Heinrich Pitreich. Zbor so sestavljali vsi oficirji generalštaba, nameščeni na Dunaju. Sam postopek pa se je začel 23. junija. Zanimivo je, da sta bila dva nadporočnika črtana s seznama prisotnih. To sta bila dva cesarjeva pribočnika. Ni pa jasno, zakaj sta bila najprej sprejeta, nato pa izključena z zasedanja. Bila pa sta edina predstavnika visoke aristokracije med vsemi oficirji. Morda je šlo za manipulacijo vodstva zbora. Obstaja pa tudi možnost, da sta bila izključena, ker sta si bila blizu s cesarjem in bi to slabo vplivalo na njegov ugled, če bi se tudi on vpletel v to afero, ali pa če bi se to samo zdelo. Opazimo lahko tudi, da je bilo med oficirji, ki so zasedali, zelo malo aristokracije. Morda zato, ker so se z vprašanjem časti ukvarjali bolj meščani, da bi s tem lahko stopili ob bok stari aristokraciji. Drug vzrok pa je to, da bi lahko prišlo do škandala, ko bi se plemstvo moralo izreči za ali proti dvoboju²⁶.

Tako so 23. junija sklicali redni oficirski kolegij, ki naj bi zadevo nadalje obravnaval. Na tem kolegiju je 106 od 116 oficirjev podpisalo formular, ki je zahteval izčrpno preiskavo s strani kolegija. Kolegiju je predsedoval polkovnik generalštaba baron Arthur Giesl. Ledochowski se je držal Tacolijevega prikaza. Očitati so mu, da je vplival na Tacolija, na kar je odgovoril, da je bil seznanjen z njegovim primerom in da je bil dolžan podati svoje mnenje. Izjavil je tudi, da je Tacoli ravnal pravilno. Kolegij je hotel kot pričo priznati tudi bivšega poročnika Tacolija, ker pa je bil le-ta takrat že civilna oseba, njegove izjave o časti in dolžnosti niso mogli priznati²⁷.

Kolegij je pokazal velik interes za njegove poglede na dvoboj, kar se tiče katoliške Cerkve.

Ledochowski je dejal, da bi v primeru žalitve sprejel zadoščenje, če bi bilo to v skladu z vojaškimi zakoni. Nadalje se je kolegij dotaknil tudi pravic in dolžnosti oficirja cesarsko-kraljeve vojske, kamor spadajo tudi stanovski privilegiji dvoboja. Vsak oficir, ki ne upošteva obstoječe norme in se odreče dvoboju, izgubi pravico, da bi še naprej pri-

padal svojim stanovskim tovarišem in ne more obdržati svojega čina in pozicije²⁸.

Zadnje zasedanje, kjer so izrekli tudi sodbo, je bilo 11. julija 1900. Komisija je odločila, da so nadaljnje preiskave nepotrebne. Ledochowski se je še zadnjič zgovarjal na načela katoliške Cerkve in na to, da je po vojaškem kazenskem zakoniku dvoboj kazniv. Na te izjave se kolegij ni oziral in je izrekel sodbo. Ledochowski je bil obsojen, ker je Tacoliju odsvetoval dvobojevanje, čeprav je bila njegova čast užaljena. Odvzeli so mu čin, moral je zapustiti službo v generalštabu in bil je premeščen v neaktivno deželno brambo kot konjenik. Svojo službo v generalštabu je končal 18. avgusta. Na vodjo generalštaba je naslovil protestno pismo, v katerem je izjavil tudi, da se mu odvzem čina zdi nezakonit. Na svoje pismo je dobil strog odgovor. Ni se smel več posluževati oficirske titule in uniforme. V primeru, da tega ne bi upošteval, bi sledile stroge sankcije. Moral se je ukloniti svoji usodi in je predal svoj čin, še preden mu je bil odvzet, česar pa se v virih skoraj ne omenja. Seveda pa je tudi on izgubil čast komornika. Ob tem dogodku so časopisi pisali, da je grof Ledochowski padel na bojišču časti²⁹.

č) Posledice in rehabilitacija

Ta afera je imela velik vpliv na življenje obeh mož. Bila sta brez položaja in brez časti. Izguba čina in titule je bila v bistvu samo manjša težava. Posledice, ki so sledile v privatnem življenju, si danes komaj predstavljamo. Veljala sta za strahopetca in sta bila skoraj izobčena iz družbe. Prisljena sta bila živeti samotarsko življenje. Nihče, ki je dal kaj nase, se ni hotel družiti z degradiranim oficirjem in nihče ni hotel, da bi se njegova hči poročila s strahopetcem. Ostali so jima le redki prijatelji³⁰.

Finančne posledice Tacolija niso hudo prizadele, ker ni bil poklicni vojak in se je lahko vrnil na domačo kmetijo. Drugače pa je bilo za Ledochowskega, ki je vse svoje življenje gradil vojaško kariero in na tak udarec ni bil pripravljen. S službo kočijaža si je poskusil ustvariti novo življenje. Edini, ki mu je pomagal, je bil vojvoda Robert Parmski, ki mu je ponudil častno mesto na svojem dvoru v Schwarzaui, kjer je tudi spoznal svojo bodočo ženo grofico Vittorio de Conti, s katero

²⁶ Prav tam, str. 58, 59.

²⁷ Prav tam, str. 59.

²⁸ Prav tam, str. 60.

²⁹ Olivia Thurn und Taxis, n. d., str. 61, 62.

³⁰ Prav tam, str. 62.

se je septembra 1908 tudi poročil. Prisotnost Ledochowskega v Schwarzaui pa je vznemirila grofa Üxüll-Gyllenbranda, ki je bil poveljnik tamkaj stacioniranih enot in se je rad udeleževal lova na Parmovih posestih. Ko se je Parmi pritožil, da ne bo več lovil na njegovih posestih, ker je tam grof brez časti, mu je Parma odvrnil, da bodo lovi potekali tudi brez njega. Üxüll je nato vsem oficirjem prepovedal obiskovanje dvora v Schwarzaui in ga tako bojkotiral. Tako je sama afera posredno vplivala tudi na vojvodo Parmškega, katerega finančno stanje je zaradi tega trpelo. Ledochowski je služboval pri vojvodi Parmškemu do 1906. leta. Od leta 1915 pa je delal kot sekretar pri vojaško-geografskem inštitutu. Meseca maja 1917 ga je cesar Karl povišal v majorja. Umrl je 22. septembra leta 1941 po težki bolezni srca³¹.

Tacoliu pa je svojo podporo izrazil Don Alfonso de Bourbon-Parma. V pismu je njemu in Ledochowskemu napisal, da sta potrebovala veliko poguma, da sta se tako odločila in da sta žrtvovala svoji karieri, da sta ostala zvesta katolika. Tacoli se je kasneje izkazal na ruski fronti in je bil nagrajen s srebrno medaljo 1. razreda za hrabrost. Leta 1916 je zaprosil za vrnitev svojega prejšnjega čina, kar mu je bilo 21. marca tudi odobreno. Je pa malo verjetno, da je svoje nazore kljub rehabilitaciji spremenil³².

Analiza

Po vsem tem si lahko postavimo vprašanje, kaj sta Tacoli in Ledochowski zagrešila, da sta bila tako strogo kaznovana. Ali se morda nista držala katoliških smernic, ki jih je upoštevala vsa monarhija? Kazen, ki ju je doletela, je mogoče primerjati s kaznijo, ki doleti težke zločince, pa čeprav sta se kot oficirja cesarsko-kraljeve vojske držala vseh veljavnih zakonov. Če preučimo zakone, opazimo, da so na strani obtožencev in da prihaja do razhajanj med zakoni in med odgovornimi upravnimi organi.

a) Splošni zakoni

1. Civilni zakoni obravnavajo dvoboj kot zločin in mu predpisujejo stroge kazni.

2. Tudi vojaški zakoni predpisujejo stroge kazni za dvobojevanje in včasih celo grozijo z odpustitvijo iz vojske.

3. V cerkvenih zakonih dvoboj obravnavajo prav tako in ga kaznujejo z izobčenjem³³.

Dvoboj je torej bil prepovedan tako od Cerkve kot od države. Pa vendar je bil oficir, ki se iz kate-regakoli razloga ni hotel dvobojevati, kaznovan z najstrožjimi kaznimi. Dvoboj je bil torej od države zaščiteno kaznivo dejanje. Na eni strani je monarh svojim podložnikom prepovedal dvoboj, na drugi strani pa je dvoboj toleriral in se je celo strinjal z odpustitvijo oficirjev, ki so se držali prepovedi dvobojevanja in niso sprejeli izziva, iz vojske³⁴.

V Tacolijevem primeru ne gre za resničnost ali neresničnost govoric, katerim je naredil konec, ampak gre zgolj za dejstvo, da jih je ustavil, kar je bila konec koncev tudi njegova dolžnost. Pravno gledano je kriv le poročnik Szilley. Zakon je kršil dvakrat, enkrat proti vojvodi Francu Salvatorju, zetu cesarja, in drugič, proti komandantu regimenta, ki pa je bil prav tako Franc Salvator. Cesar-ska hiša naj ne bi bila potegnjena oziroma vključena v noben osebni spor in zaradi tega naj se v tem primeru ne bi dvobojevali. Tako moč kot čast suverena naj bi bila večja in nad posameznikom ali nad vsemi podložniki, kajti suverenost je vir vseh časti. Že zaradi tega je bilo izzivanje Tacolija tako ali tako praktično nemogoče, in vsa stvar je bila neveljavna. Odgovorni oficirji pa tega aspekta niso upoštevali. Čudno je, da teh nepravilnosti ni nihče odpravil, ali vsaj pokazal nanje, kajti v nobenem zakoniku ali predpisu ni pisalo, da se užaljeni oficir **mora** dvobojevati. **Pravica** do dvobojevanja je predvsem v vojaških krogih veljala za običajno pravo³⁵.

b) Državni zakoni iz leta 1867

2. člen: *Vsi državljani so pred zakonom enaki.*
Zato naj ne bi bilo specialnih zakonov za posebne sloje ali oficirje.

13. člen: *Vsak človek ima pravico, da ustno ali pisno znotraj meja zakona izrazi svoje mnenje.*
Tega se je Ledochowski držal.

14. člen: *Vsakemu je zagotovljena svoboda prepričanja in vesti. Uživanje državljanskih in političnih pravic ni odvisno od veroizpovedi. Ne sme-*

³¹ Prav tam, str. 62-67.

³² Prav tam, str. 64-67.

³³ Olivia Thurn und Taxis, n. d., str. 67.

³⁴ Prav tam, str. 67, 68.

³⁵ Prav tam, str. 68, 69.

jo pa biti državljanske dolžnosti prekinjene ali ovirane zaradi veroizpovedi³⁶.

c) Morala in razum

Branitev časti pod prisilo je bilo v nasprotju s splošno priznanimi moralnimi zakoni. Tudi Don Alfonso je Tacoliju pisal, da je dvoboj barbarska navada, nevredna tistega časa in civilizacije, zato jo mora vsak razumen človek zavreči.

Neuesten Wiener Nachrichten so iz afere Tacoli – Ledochowski naredile vprašanje principa. Ali je pravično, da je oficir, ki se je ravnal po svoji vesti, po zakonu Cerkve in po državnih zakonih, odpuščen iz vojaške službe na nečasten način? Tega vprašanja so se lotevali tako domači kot tuji časopisi³⁷.

Odmevi v časopisju

Škandala, ki se je sprožil ob aferi Tacoli – Ledochowski, ni bilo mogoče kar prikriti. Razcepil je Evropo, ločil liberalce od konzervativcev in končno ločil tudi evropski tisk. Najprej se je oglašil avstroogrski tisk. Sama afera je bila tudi orodje za obračunavanje nasprotnih strani ob koncu monarhije. Veliko ljudi je v dvoboju videlo še zadnji ostanek tradicije, ki bi se je bilo treba držati. Vendar pa so se že kazali začetki nove dobe, s katero sta na eni strani prihajala strah in nezaupanje, na drugi strani pa optimizem in upanje v napredek. Tisk se je od leta 1848 vse bolj razvijal v glasilo ljudstva. Imel je moč in vpliv, in je bil v času liberalizacije sredstvo komunikacije med različnimi političnimi stranmi. Med najpomembnejše časopise je spadal krščanskosocialni časopis Reichspost, ki je bil nesporno najbolj pravoveren in konzervativen. Pomembna sta še liberalni časopis Neue Freie Presse in pa socialdemokratski Arbeiterzeitung.

Dvoboj je bil že od srede 19. stoletja tema pisnih diskusij, vendar pa tu ni šlo samo za smiselnost dvoboja, ampak je bilo to zgolj politično vprašanje. Odkar so dvoboji postali znani, so lahko ljudje vedno o njih brali v časopisih. Vprašanje dvoboja je tako že pred afero Tacoli – Ledochowski postalo osrednja točka spora med avstroogorskimi časopisi³⁸.

Nekaj dni po drugi razglasitvi sodbe v postopku proti Ledochowskemu je Reichspost odkril primer Tacoli – Ledochowski javnosti:

*„Ein aktiver österreichischer Officier gestattete sich ehrenrührig Äußerungen gegen einen vom ganzen Volke Oesterreichs hochverehrten Erzherzog. Dem trat Lieutenant Marchese Tacoli (...) und der Erzherzog persönlich gut kennt, mannhaft entgegen, und er stand entschieden für die Ehre des Erzherzogs ein ...“*³⁹

V nadaljnjem kaosu je vodilno razsvetljevalno vlogo prevzel Reichspost. Veliko časopisov pa je podajalo tudi napačne zgodbe in poročila v zvezi s škandalom. Članki so bili polni napačnih in zavajajočih informacij. Tako na primer v Münchner Neuesten Nachrichten poročajo, da je aktiven oficir avstrijske vojske izzval Tacolija, in ne obratno. Velikokrat se tudi govori o klofuti, ki naj bi jo Tacoli dobil, kar pa seveda ni bilo res. Odnos socialdemokratskih časopisov do te afere je precej nejasen. Bili so proti dvoboju, pa vendar so v aferi Tacoli – Ledochowski nastopili proti principom obeh obtoženih. Tako je postopal tudi časnik Judenpresse, ker sta bila oba obtožena katalika in ne Juda⁴⁰.

18. julija je Reichspost v članku z naslovom Eine sogenannte Berichtigung objavil pismo nadrejenega Henike, ki naj bi razjasnil zmedo. Henike naj bi tudi ukazal, da se Tacoliju napiše pismo s pogoji za dvoboj. Henike pravi, da izziv ni bil poslan Tacoliju, ampak, da je bil Tacoli izzivalec. Prav tako pravi, da ni res, da je častni zbor oficirjev odločil, da laž še ne naredi oficirja nevrednega zadoščenja⁴¹.

Tacolija in Ledochowskega je obtožil tudi Montagsrevue, ki je izjavil, da so ljudje, ki se pustijo žaliti, v očeh pravilno mislečih ljudi nizkotni.

O aferi Tacoli – Ledochowski so seveda pisali tudi vojaški časopisi. Najpomembnejša sta Die Reichswehr in Danzer's Armee Zeitung. Prvi ne opisuje afere specialno, ampak se osredotoča predvsem na principe primera samega. Hoteli so tudi odpraviti prisilo dvoboja v vojski. Odpuščenje oficirja so označili za plemenita, njuno odpuščitev iz vojske pa za nesmiselno. Osnovo za tako zakoreninjenost prisile dvoboja so videli v moči

³⁶ Olivia Thurn und Taxis, n. d., str. 69, 70.

³⁷ Prav tam, str. 70.

³⁸ Prav tam, str. 74.

³⁹ Olivia Thurn und Taxis, n. d., str. 75.

⁴⁰ Prav tam, str. 75.

⁴¹ Prav tam, str. 76.

tradicije. Bili so mnenja, da so za boj proti dvoboju najbolj učinkoviti državni zakoni⁴².

Danzers Armee Zeitung je obtožil Reichspost, da je privlekel na dan interne vojaške zadeve. Obtožil jih je glavni urednik časopisa Carl M. Danzer. Na to je Reichspost odgovoril, da kratica CMD v zgodovini človeške neumnosti zasluži častno mesto, nakar se je tudi Danzers Armee Zeitung spustil na takšen nivo in žalitve so se nadaljevale.

Liberalni časopis Neue Freie Presse je ostal nevtralen⁴³.

Odmev afere v slovenskem prostoru

Afera je segla tudi v naš prostor, kar se kaže po odmevih v časopisih⁴⁴. Prvi časopis, ki je pisal o tej aferi, je Slovenski narod, ki 17. 8. 1900 v članku z naslovom Afera Tacoli - Ledochowski na kratko opiše vzroke in povode za afero ter navede tudi posledice. Piše, da sta Tacoli in Ledochowski, po sklepu sodišča, nevredna oficirske časti zaradi odrekanja dvoboju, lahko pa sta navadna vojaka in, kot taka, imata lahko svoje mnenje o dvoboju in ga lahko štejeta za greh. Kot častnika pa bi morala dvoboj razumeti kot častno dolžnost. Kot navadna vojaka in tako rekoč prostaka lahko živita po katoliških zakonih, kot častnika pa bi morala upoštevati samo stanovske zakone. Častnik se mora dvobojevati, navaden državljan pa je zaradi dvoboja kaznovan. Tako je afera Tacoli - Ledochowski dokazala, da je častniški stan s svojimi zakoni, pravicami, dolžnostmi in načeli o časti kasta zase⁴⁵.

Takoj za časopisom Slovenski narod je o aferi pisal tudi časopis Slovenski list, ki je 18. 8. izdal naslednji članek *Dvoboj v avstrijski armadi*:

"Priatelj našega lista nam je doposlal: Ali je res, da sta bila dva častnika odpuščena iz cesarsko-kraljeve avstrijske armade, ker se, zvesta načelu krščanske vere, nista hotela dvobojevati, to je: svoje ga nasprotnika ubiti ali raniti? In če je to res, kako bo pa zdaj s kniečkimi fanti? Ali bodo zapirali tiste, ki se ne bodo hoteli več tepsti?"

Dostavek uredništva: Vest o odpustu častnikov je resnična. Avstrijski zakoni so proti dvoboju, kdor

*se pa mej častniki noče dvobojevati, je izpoden. Tako je pri nas v katoliški Avstriji!"*⁴⁶

Časopisa Edinost iz Trsta in Slovenec sta o aferi največ pisala. V Edinosti sva zasledila dva članka. Prvi pod naslovom *Proti dvoboju* je bil objavljen 1. septembra 1900, v njem pa med drugim piše:

*"Ni dolgo tega, kar je bil kasiran neki avstrijski častnik, markiz Tacoli, ker je odklonil poziv na dvoboj; sklicuje se na svoja verska čustva. Častni svet častniški je spoznal, da je dotični častnik s tem kršil stanovsko čast, pokazivši se strahopetca, ter ga je prisilil, da je odložil dostojanstvo častnika. Ta afera je delala mnogo prahu. Vzlasti po konzervativnih časnikih je bilo razburjenje veliko. Sedaj pa je posegla v razpravo jako visoka oseba, Don Alfonso Bourbonski. Pisal je Tacoliju pismu, v katerem izreka, da katolik nikdar ne sme vsprejeti poziva na dvoboj... Resničen pogum je - zaljučuje Don Alfonso - kar je storil markiz Tacoli, ki je raje izgubil kariero, da je le mogel storiti svojo dolžnost kakor katolik."*⁴⁷

Drugi članek z enakim naslovom je bil objavljen 13. 9. 1900; v njem beremo tudi tole:

"V 'Information' pišejo iz konzervativnih krogov: Pismo, ki ga je pisal kardinal Gruscha njegovi kraljevi visokosti Don Alfonsu Bourbonskemu, je dogodek večje nego navadne vsakodnevne važnosti. V zvezi s tem, kar se pripravlja v katoliških krogih na Ogrskem, tvori to manifestacijo, katere ni možno prezirati. Prihodnji državni zbor, isto kakor ogrska zbornica, isto tako kakor delegacije se bodo že morali baviti z uprašanjem dvoboja, in škofje so k temu zavzeli stališče na tak način - kajti mi mislimo, da je kardinal Gruscha izrazil mišljenje vsega episkopata in ne samo svojega -, ki olajša akcijo katoliškemu ljudstvu."

*Afera Ledochowski je izbila sodu dno. Da je bil katoliški oficir kasiran, ker je izrekel katoliški nazor, ki vrhu tega soglašja z državnimi zakoni, je nekaj tako nezaslišanega, da se mora reagirati proti temu. Častilci dvoboja uvidijo kmalu, da so z afero Ledochowskega vrgli kamenček v mirno vodo in, da bodo obroči, ki se bodo sedaj delali, segali jako daleč."*⁴⁸

Afere so se dotaknile tudi Novice, ki so v članku z dne 14. 9. 1900 najprej na kratko opisale afero,

⁴² Prav tam, str. 77.

⁴³ Prav tam, str. 78.

⁴⁴ Poleg časopisov, ki jih bova navedla, sva pregledala tudi časopisa Laibacher Zeitung in Marburger Zeitung, vendar tu odmevov nisva zasledila.

⁴⁵ Slovenski narod, 17. 8. 1900, št. 188, letnik XXXIII.

⁴⁶ Slovenski list, 18. 8. 1900, št. 33, letnik V. O aferi je Slovenski list pisal tudi 7. 9. 1900, 13. 10. 1900 in 24. 11. 1900, kjer je opisoval nadaljnji potek dogodkov.

⁴⁷ Edinost, Trst, 1. 9. 1900, št. 200.

⁴⁸ Edinost, Trst, 13. 9. 1900, št. 209.

nato pa se osredotočile na misli Don Alfonsa in pišejo: "Don Alfonso je uverjen, da se bo čez 100 let o takoimenovanih "častnih aferah" govorilo z istim uspehom, kakor se govori o takoimenovanih "božjih sodbah" srednjega veka. Govorilo se bode: Ali so bili ti ljudje res sužnji brez vsake duševne neodvisnosti, da so se pokorili taki, od nekogar sankcionirani surovi neumnosti? Žalostno je misliti, da mnogi ljudje, ki stoje na zadostni višini napredka današnjega časa, bi mogli umeti, da je dvoboj istotako smešen, kakor junaštva don Kišota, da ti ljudje inteligenco sramotno silijo v jarem manjšine in si trepetaje dajejo obešati ključavnico na usta. To ni insubordinacija, ampak sledimo le zakonu, ako protestujemo proti kaki zlorabi. Don Alfonso sprašuje tudi, ali je res to dokaz posebnega junaštva, ako gre kdo v dvoboj, ker mora, prisiljen v to od tovarišev, in ker ve, da bo sicer izključen iz občevanja z njimi, ali pa da ga celo postavijo na ulico. Pred alternativo je: Ali umoriti, ali se dati umoriti, ali pa uničiti svojo eksistenco. To je žalostna alternativa. Resničen pogum je - zaključuje Don Alfonso - kar je storil markiz Tacoli."⁴⁹

O aferi Tacoli-Ledochowski je največ pisal časopis Slovenec, ki 22. avgusta objavi prvi članek na to temo. V članku *Dvobojna afera Tacoli-Ledochowski* beremo:

"Pred nekaj dnevi se je zgodilo v častniškem krogu naše armade nekaj "nečuvanega", kar sedaj razburja z malo izjemo vse avstrijske kroge. Neki katoliški častnik, poročnik pri 15. huzarskem polku, marki Anton Tacoli, je odklonil napovedani dvoboj in bil radi tega oropan vseh vojaških častij. Moral je kvitirati. Kmalu zatem je zadela jednaka usoda stotnika pri generalnemu štabu, grofa Josipa Ledochowskega, ki je odobraval Tacolijev nastop. Tudi ta je bil degradovan in, ker še ni doslužil vojaških let, mora kot navaden prostak služiti še pet mesecev. S to nenavadno afero se peča časopisje že dalj časa, a mi smo čakali, kaka mnenja se bodo razvila o tem baje zelo kočljivem vprašanju. Toda najprej moramo pojasniti celo zadevo. Poročnik Szilley je vpričo Tacolija govoril neke nesramne laži o nekem članu cesarske hiše in, pri tem imenoval neko dvorno damo, do katere se je Tacoli obrnil ter tam izvedel, da je popolno vse zlagano. Tacoli je potem Szilleyu po pravici očital, da je lagal, ter ga baje tudi udaril, nakar mu je poslednji napovedal dvoboj, katerega pa Tacoli ni hotel

vsprejeti iz sledečih razlogov: 1. Szilley ne more dati zadoščenja, ker mora njega samega zasledovati vojaško sodišče, radi navedenih laži. 2. Tacoli kot katolik obsoja dvoboj, ker ga vera prepoveduje. – Ker so torej ni hotel biti, pozvalo ga je vojaško častno sodišče na odgovor in, mu naročilo, da mora vsprejeti dvoboj. Seveda se Tacoli ni hotel vdati. Tekom obravnave je tudi vprašal sveta stotnika Ledochowskega, ki mu je v posebnem pismu popolno pritrdil v vseh njegovih mislih. Kmalu je sodišče pozvalo na odgovor tudi grofa Ledochowskega in, ker je vztrajal na istem stališču kakor Tacoli, ga je vojno sod isto tako obsodil kakor poslednjega. Razsodilo se je torej, da smeta Tacoli in Ledochowski kot vojaka biti katolika in živeti natančno po cerkvenih zakonih, kot častnika pa razen častnega vojaškega sodišča nimata nad seboj nobenega višjega zapovedovalca. Poslušati morata le stanojske zakone, ker sta sicer nevredna nositi ofircsko uniformo. – Tak je bil torej dogovor, in taka razsodba. Listi so takoj izrekli svojo obsodbo. Najprej se je seveda oglašil dunajski vojaški list *Reichswehr*, ki pride do zaključka, da sicer cerkveni in državni zakoni prepovedujejo dvoboj, a častnik kot tak ne sme poznati nobene višje oblasti nad seboj kot častniški zakon. Častnik mora torej drugače živeti kot navaden vojak in kot navaden državljani, sicer ga degradirajo. Vse drugačno sodbo pa izrekajo katoliški listi in, napovedujejo vojnemu ministru, ki je odobril vse sklepe vojnega sodišča, brezobziren boj, posebno pa še v delegacijah. Najbolj ostri proti temu so antisemiti in njihovih časopisi in, ker zagovarjajo Tacolijevo postopanje tudi mnogi drugi časniki, bo imela ta afera še mnoge nadaljnje posledice. Kam smo pač prišli v katoliški Avstriji? Cerkev in država prepovedujeta dvoboj in vendar se katoliški častnik mora dvobojevati. Razumi to, kdor more!"⁵⁰

Poročanje se nadaljuje čez dva dni v članku z naslovom *Dvoboj v armadi*, v katerem Slovenec povzame misli časopisa *Pressburger Tagblatt*, ki obsodi odločitev vojaškega sodišča in pokaže na dokaj pomembno podrobnost. Ta je, da je bil Ledochowski degradiran le tri tedne, preden bi dobil ugleden status črnovojnika (prestavitev v rezervi). Odgovorni niso bili niti toliko obzirni, da bi z razsodbo počakali še te tri tedne. Pokazali so tudi na dejstvo, da je častnika, ki sta javno pokazala in izrazila svoja prepričanja, doletela kazen, ki doleti najhujše kriminalce⁵¹.

⁴⁹ Novice – gospodarske, obrtniške in narodne, 14. 9. 1900, št. 37, letnik LVIII. O aferi pišejo še v članku z dne 28. 9. 1900, št. 39, letnik LVIII.

⁵⁰ Slovenec, 22. 8. 1900, št. 191, letnik XXVIII.

⁵¹ Slovenec, 24. 8. 1900, št. 193, letnik XXVIII.

Naslednji dan zopet objavijo članek, ki govori o nasprotju med zakonskimi predpisi (tako civilnimi kot vojaškimi) in stanovsko dolžnostjo, katerega je izpostavil časnik Pester Lloyd. Piše, da predpisi določajo, da se vojak ne sme nikdar pregrešiti proti verskemu prepričanju. Če torej vojak iz verskega prepričanja odkloni dvoboj, ali ni tudi to spoštovanja vredno? Na drugi strani pa glasilo Reichswehr zagovarja stanovsko dolžnost, kateri se mora ukloniti vsak častnik. Piše tudi, da Avstrija kljub svojim devetim desetim delom katolikov še nima tako katoliškega parlamenta, da bi kratkoma prepovedal to razvado in da potem pride še v upoštevanje ogrski parlament, ki je v tem oziru še slabši. Dokler se pa to ne zgodi, se mora ukloniti vsak vojak častnik razsodbi častnega sodišča, ki jo odobri najvišja vojaška oblast in vzame na znanje sam vladar. Vse rogoviljenje katoliških politikov je torej bob ob steno. Časnik se tudi hujuje, ker protestirajo tudi častniki. Častnik ne sme kritizirati, demonstrirati ali se celo upirati, ker tega ne dovoljujeta ugled in edinost armade. Zatrjujejo torej, da mora ostati vse po starem, dokler monarhija ne postane toliko katoliška, da bo zavrgla sedanjí vojaški zakon⁵².

Afera je odmevala še septembra 1900, kar dokazuje tudi dva članka v časopisu Slovenec. 11. septembra pišejo:

*"Afera Tacoli - Ledochowski še vedno po pravici razburja avstrijske katoliške kroge. Zadeve Tacoli - Ledochowski zavzel se je najprej Don Alfonso de Bourbon y Austria - Este, ki je v odprtem pismu pohvalil postopanje obeh avstrijskih častnikov ter javno izrazil svoje mnenje o tej zadevi kot katolik. To priliki je porabil dunajski kardinal kneznadškof Gruscha, ki se je v odprtem pismu v "Vaterlandu" iskreno zahvalil visokemu dostojanstveniku v svojem imenu, kakor tudi v imenu vsega avstrijskega episkopata in vsega krščanskega ljudstva v Avstriji za tako neustrašeno obsodbo prestopka božjih in državnih zakonov. Temu vzgledu je sledilo še tudi krščansko socialno delavstvo v Avstriji in posebej na Dunaju, ter je upati, da bodo tudi drugi poklicani faktorji kmalu že skoro določno povedali svoje mnenje. Sicer se je pa, kakor čujemo, tudi že sam vladar resno zavzel posebno za Ledochowskega zadevo in zahteval že vse dotične akte. Zatrjuje se, da se temu vrne od vzeta čast, ter v bodoče ne bo več kaznovan noben častnik, ki bi se vsled svojega katoliškega prepričanja ne hotel dvobojevati."*⁵³

Proti dvoboju v zvezi z afero Tacoli - Ledochowski se je oglasil tudi prvi poljski list, krakowski Czas, katerega članek je povzet v Slovencu iz dne 13. september 1900. Poziva na odločno akcijo proti prisilnemu dvoboju ter zahteva definitivno razsodbo državnega sodišča, ki naj dokaže, da je res kaznivo, če kdo iz spoštovanja do božjih in državnih zakonov ne sprejme napovedanega dvoboja. Poziva tudi vlado, da se izjavi, ali je upoštevanje krščanskih načel res tolika ovira, da ni mogoče doseči ali obdržati naziva častnika. Mor-da bo ta klic vendarle izzval, kar težko pričakuje avstrijsko katoliško prebivalstvo⁵⁴.

Zusammenfassung

Die Duellaffäre
Tacoli - Ledochowski

Das Verhalten der Offiziere der Habsburgerarmee und anderer Armeen wurde durch das Militärdienstreglement und den Ehrencodex bestimmt. Darin waren die Richtlinien vorgegeben, was ein Offizier sich selbst, seiner Einheit, der Armee und dem Herrscher schuldig war. Das ehrenvollste und gleichzeitig gefährlichste Offiziersprivileg war die Ehrennotwehr, also die verpflichtende Verteidigung der Ehre. Das Militärrecht gab den Offizieren das zusätzliche Recht und die Pflicht, ihre Ehre zu verteidigen, doch verstießen sie bei einem Duell gegen zivile Gesetze, die Duelle nicht gestatteten. Die Frage der Ehrennotwehr stellte sich, wenn jemand in Anwesenheit einer oder mehrerer Personen den Offizier, das Offizierskorps, die Armee oder den Herrscher beleidigt hatte und die Anwendung von Gewalt der einzige Weg war, die Beleidigungen zu beenden. Das Heer akzeptierte die Ehrennotwehr als notwendiges Übel, das Duellieren aber als ehrenvolle Tat, die Teil des Offizierslebens war. Die Ehrennotwehr war nur nach zivilen Gesetzen verboten, das Duellieren aber auch nach dem Militärgesetzbuch, das für Duelle strenge Strafen vorsah. Gegner des Duellierens waren die katholische Kirche, die Freimaurer, die Sozialdemokraten und die bürgerlichen liberalen Parteien. Die Haltung der habsburgischen Herrscher war hingegen widersprüchlich. Bis zum 19. Jahrhundert hatten sich bereits einheitliche Regeln und Handbücher des Duellierens ausgebildet, die sich jedoch von Staat zu Staat unterschieden.

⁵² Slovenec, 25. 8. 1900, št. 194, letnik XXVIII.

⁵³ Slovenec, 11. 9. 1900, št. 207, letnik XXVIII.

⁵⁴ Slovenec, 13. 9. 1900, št. 209, letnik XXVIII.

Am 4. Dezember 1902 wurde in Wien die *Allgemeine Anti-Duell-Liga in Österreich* gegründet, die durch Gesetzesnovellierungen die Ehre des Einzelnen schützen wollte. Bis zum Jahr 1904 gelang es der Liga bereits 300 strittige Fälle ohne Waffen zu lösen. Am 4. November 1917 verbot Kaiser Karl schließlich das Duellieren.

Die Affäre Tacoli - Ledochowski gehört zu den unglücklichsten Beispielen eines Zweikampfs in der gesamten Geschichte Österreich-Ungarns. Sie begann im Februar 1900 im Offiziersklub des fünfzehnten Regiments. Leutnant Bella von Szilley beleidigte in der Mensa das Kaiserhaus, da er Herzog Franz Salvator des Ehebruchs beschuldigte. Leutnant Tacoli hatte als österreichischer Soldat die Pflicht, den Verleumder der Kaiserfamilie zum Duell aufzufordern und Genugtuung zu fordern, doch er tat es nicht, da er ein großer Gegner des Duellierens war. Die Vorgesetzten hatte aber inzwischen vom Vorfall erfahren und der Skandal nahm seinen Lauf. Tacoli bediente sich zweier "Vermittler", um die Angelegenheit zu regeln. Er erzählte ihnen vom Vorfall, bevollmächtigte sie jedoch nicht als Sekundanten. Von den Vermittlern hörte er jedenfalls nichts mehr und erhielt nur eine Notiz mit der Aufforderung zum Duell. Doch Tacoli verzichtete, da er Szilley als einer Genugtuung nicht würdig bezeichnete. Wegen der Ablehnung des Duells wurde er vor ein Ehrengericht gestellt, wo er zu seiner Verteidigung auch seine katholische Überzeugung anführte, jedoch ohne Erfolg. Der Ehrenrat verurteilte ihn am 5. April 1900 wegen feiger Verweigerung eines Zweikampfs und er wurde degradiert. Im Laufe des Prozesses bat er auch Kapitän Ledochowski um Rat. Dieser stimmte mit Tacolis Standpunkt überein und deshalb wurde auch er verurteilt. Ledochowski hielt sich an Tacolis Darstellung und berief sich außerdem auf seine eigenen Prinzipien. Zu seiner Verteidigung führte er auch die Militärgesetze an, die das Duellieren verboten, doch konnte er damit nichts erreichen. Er wurde am 11. Juli 1900 verurteilt, verlor seinen Rang, mußte seinen Dienst im Generalstab aufgeben und wurde als Kavallerist zur nicht aktiven Landesverteidigung versetzt.

Die Affäre beeinflusste das Leben beider Männer stark. Sie galten als Feiglinge und wurden völ-

lig aus der Gesellschaft ausgeschlossen. Nur sehr wenige Freunde blieben ihnen treu. Tacoli kehrte auf den Bauernhof seiner Mutter zurück, während Ledochowski sein Freund Robert Parmski half. Tacoli und Ledochowski erhielten auch Unterstützung von Seiten des spanischen Thronnachfolgers Don Alfonso de Bourbon y Austria-Este.

Bis zu ihrer Rehabilitierung vergingen mehrere Jahre. Erst am 21. März 1916 erhielt Tacoli seinen Rang zurück, nicht zuletzt wegen seiner Tapferkeit an der russischen Front. Ledochowski wurde im Jahr 1915 rehabilitiert und 1917 zum Major befördert. Er starb 1941 nach einem schweren Herzleiden.

Nach einer Analyse der Affäre müssen wir feststellen, daß beide Angeklagten sich an die geltenden Gesetze hielten und trotzdem verurteilt wurden. Der Zweikampf war sowohl von der Kirche als auch vom Staat verboten. Dennoch wurde ein Offizier, der sich nicht duellieren wollte, bestraft. Man könnte fast sagen, daß der Zweikampf eine von Staat geschützte strafbare Handlung war. Einerseits mußte der Monarch seinen Untergebenen den Zweikampf verbieten, andererseits tolerierte er ihn und stimmte sogar der Entlassung von Offizieren aus der Armee zu, die sich an das Duellverbot hielten.

Die Affäre rief in der Presse ein großes Echo hervor. Sowohl die heimischen als auch die ausländischen Zeitungen befaßten sich mit der Frage, ob es gerecht war, daß ein Offizier, der nach seinem Gewissen und den Gesetzen des Staates und der Kirche handelte, unehrenhaft aus der Armee entlassen wurde. Unter den für den vorliegenden Beitrag untersuchten slowenischen Zeitungen berichteten der *Slovenec*, *Edinost* aus Triest, *Slovenski narod*, *Slovenski list* und *Novice* über die Affäre, und zwar zwischen August und Oktober 1900. Die Zeitungen teilten sich dabei in ein pro und contra Lager. Schließlich ist darauf hinzuweisen, daß die Affäre in den letzten Jahren der Habsburgermonarchie zum Mittel der Abrechnung zwischen den gegnerischen Seiten wurde.